

V. Denique sic in Propheta legimus scriptum : « Et » adorabunt eum unusquisque de loco suo, omnes insulae » gentium ¹, » Audis, « De loco suo? » Cur tu in solo gemis solitarius (1) alieno? Disce, disce fidem universitatis colere; et nusquam cogaris peregrinus errare. Esto amicus orbis, particeps unitatis, genus Ecclesiae ubique regnantis, et nusquam eris advena, sed omnis terra erit tibi civitas genuina. Subjice colla caelesti jugo, et tunc te agnosces (2) in uno, sicut scriptum est : « Invocent » omnes nomen Domini, et serviant illi sub jugo uno; a » finibus fluminum Æthiopia offeret munera sua Deo ². » Tu servis in alio jugo; alter haereticus servit in suo; Catholicus vero in toto mundo sub uno Deo, uno servit in (3) jugo; et ideo nescit errare. Sed cur vos, fratres, diutius defatigo, cum veritas habeatur in plano? Frustra hunc audet celebrare diem, qui cum toto mundo fidem non vult habere communem.

SERMO XXXIX.

De Epiphania IV.

Sermonem istum quem in Cod. Cass. XII, fol. 44, legere est inter dubios deputamus, quia hinc et inde pares fere militant rationes illum rejiciendi aut admittendi. Ad rejiciendum illum ex eo inclinamus, quod abstrusiores sententias intricatumque nimis dicendi modum offerat;

¹ Soph. II, II. — ² Id. III, 9. 10.

(1) Ambo codd. *te... solitarium*; imo et cod. Laur. *solidarium*. — (2) Codd. *agnoscis*. — (3) Deest in in cod. Laur.

ad admittendum autem impellimur tum auctoritate manuscripti, tum sententiarum quarundam affinitate cum beati Doctoris ingenio, sicuti videri potest ex appositis ad inferiorem paginae marginem notis. Hinc, Maurinorum exemplum secuti, hunc inter dubios collocamus post sermonem praecedentem cum numero de Epiphania XI.

SYNOPSIS.

I. Magi ad Christum stella nova ducti. II. Christus non sub stellae decreto natus. III. Pueri innocentes pretiosi lapides Christi coronae infixi, aurumque ex metallis matrum effossum.

I. CORONA (1) hodie refulsit saeculo declarata, quam praecedit stella, et velut lapidibus pretiosis exornat parvulorum martyria pretiosa. Quis non miretur, quando de intimis palatii procedente Rege terreno, gemmata diademata populari expectatione fulgescunt, ut admirentur oculi cunctorum in illis splendoribus lapidorum? Quae hodie apparitionis nitore corona (2) mundo refulsit, talis corona quae complectitur coelum et terram! Senserunt illam caeli, et descenderunt Angeli Dei. Senserunt illam rutilantem chori stellarum, et coeperunt in suis stationibus perturbari, et in exultationem ardentem obsequi. Hoc est redemptio nova, quia stella nascitur splendida, matutina; splendida, propter Epiphania, gentibus apparentia; matutina autem dicta est stella, quia Christus mane surgens expoliavit gehennam, et mortuorum produxit de sepulcris corpora matutina, croceo aurorae Christi spirante vellere circumtecta. Senserunt istam coronam mundo clarescentem Magi currentes ab Oriente, et coepe-

(1) Cod. male *corona*; sed sensus requirere videtur *corona*. — (2) Id. habet sine sensu *qua... nitorem... coronam*.

runt sequi stellam. Quam stellam expavit coelum, et attenderunt stupentes legiones astrorum ad novum sidus, quia novus erat et partus. Non erat ista stella de stellis; ad tempus nata est; non eam noverant cætera sidera, quia nec Christum noverat generatio mortalis humana.

II. Sed nemo dicat Christum Dominum sub istius stellæ fortuito natum esse decreto, sicut Pagani, vel ipsi opinantur hæretici (1). Non ista stella ad decretum dominabatur, sed ad nuntium famulabatur. Nec cum fatali subiciebat imperio, sed alacri indicabat (2) obsequio. Non ideo Christus extitit, quia stella apparuit. Quando Christus natus, refulsit propter Christum stella; non Dominus nascitur propter stellam. Volitabant ergo sulphuræ faculæ micantis in nocte mysteria dicata super coronam gloriæ jucunditatis universæ terræ. Adducebat (3) lætissimo tractu luminis sui tres ab Oriente Magos, tanquam tres lapides pretiosos coronæ puri Christi nascentis, primitiarum torculis infingendos, et genibus incurvandos.

III. Ecce millia lapidum pretiosorum infinguntur coronæ nascentis pueri pro renovanda senectute mundi labentis. Illi lapides pretiosi parvuli mammis maternis evulsi (4), et coronæ Salvatoris infixi. Gladius ille crudelis primitivos flores infantium succidebat (5), et coronam eos coronator in suo diademate susceperat (6), melius in

(1) Vide lib. II contra Faustum, cap. 5; Serm. cxcix, num. 3; Serm. cci, num. 1; contra Priscillianistas in lib. de Hæresibus ad Quodvultdeum, num. 70. — (2) Cod. male *judicabat*. — (3) In codice nullum est punctum ante *adducebat*, sed transfertur post *luminis sui*, cum quibus verbis clauditur non solum phrasis, sed etiam articulus. Articulus sequens cum nova linea incipit per hæc verba *tres ab Oriente*, ubi sic casus accusandus habetur, siue nominativo et verbo quibus regatur. — (4) Cod. male: *Illi lapides pretiosos parvula mammis maternis evulsi*. — (5) Sic cod. male *succidebant*. — (6) Id. et *corona eos coronatoris in suo diademate susceperat*.

suo capite plantandos, in surculo purpuratos. Lilia erant, quia innocentes erant; rosæ factæ sunt, quia innocuo sanguine rubuerunt. Minuti erant arenarum de metallis matrum, factæ sunt regulæ (1) in manibus Angelorum, dum ad coronam Primogeniti figerentur. Metalla erant utri matrum; de arena eligebantur, ut fierent aurea martyria parvulorum. Beatæ illæ matres tanquam metalla aurea fulserunt honorabiles, quia martyres Christo genuerunt infantes. Et quomodo metalla auri sub fiscali custodia muniuntur, ita istæ matres sub angelica protectione requiescunt. Jam enim dederunt Christo minutias (2) aureas martyriales infantes; tenet illas et filiorum dignitas, et sua securitas. Qui autem damnantur ad effodienda metalla auri, rei sunt, quia damnati sunt; ita et ministri Herodis jam damnati sunt iudicio Salvatoris. Sed damnati fossores auri ipsi soli sunt rei; cæterum quod hi colligunt, aurum est; sic et ministri Herodis tanquam de auri fodinis minutias innocentium legebant, et ipsi nigrescebant, qui percutiebant, et infantes splendescabant, qui crimen in gladio nesciebant. Ita omnes qui Christo nascenti et apparenti dicunt testimonium, coronam immarcescibilem sperant in regno cælorum.

(1) *Regulas* dicit, ut videtur auri fragmenta solida de Arenarum minutis compacta. — (2) Cod. male *munitias*; legendum est *minutias* sicut et habetur inferius.

SERMO XL.

In Epiphania Domini V.

Hic sermo, sancto Augustino dignissimus, eruitur ex Cod. Cass. XII, fol. 51, ubi sub nomine beati Doctoris legitur. Nihil occurrit quod ad illum abjiciendum vel minime inclinet. Locus ejus post sermonem præcedentem cum numero in Epiphania Domini XII.

SYNOPSIS.

I. Epiphaniæ nomen, et post Natalem Domini celebratio. II. Aqua in vinum Christi omnipotentia transmutatur. III. Hujus conversionis explicatur sensus mysticus. IV. Christus a Magis adoratur munera iterum mystica offerentibus. V. Christus juxta quosdam eodem die baptizatus est, ut nos renasci doceret. VI. Tantus dies a nobis est singulariter honorandus.

I. FESTIVITATIS nostræ, ut probabiliter celebritatem colamus, rationem nosse debemus. Epiphania, quam hodie observamus, græco nomine appellata, ostensionem vel apparitionem nostro sermone significat (1). Ideo autem ostensionis, vel apparitionis hic dies dictus est, quod se in hac die manifestis signis Christus Dominus noster ostenderit. Hodie enim vel a Magis stellam illam sequentibus nostri Christum Dominum adoratum esse confirmant,

(1) Vide Serm. cccii, num. 1; ccciii, num. 1; ccciv, num. 1; cccclxxiii, num. 1, etc.

vel aquas illas in Galilæa a Domino in vino esse conversas. Proxime ergo celebravimus diem, quo natus est Dominus, hodiernum vero colimus, quo est manifestatus.

II. Manifestavit itaque se cum inaudito, et mirifico opere aquas vertit in vinum. Sicut enim divini operis est naturam condere, ita et commutare. Itaque ejusdem rei, cujus creator erat, etiam recreator effectus est; quia facile ex alio in aliud transferre opus suum potuit, qui hoc ipsum potuerat ex nihilo proferre. Nam cum ageretur celebritas nuptiarum, et ut Evangelium loquitur, vinum epulantibus defecisset, vasa Dominus jussit aquis impleri, quæ cum impleta essent, jussit hauriri. O insigne miraculum! Inter manus atque oculos ministrorum latenter cœlestis virtus operatur. Res agitur, nec tamen quemadmodum agatur agnoscitur. Latet ratio, effectus (1) apparet. Unde istud? nisi quia omnia quæ vult Deus efficit? nisi quia illius totum posse velle est? Unde? Nisi quia tam magna potestas est, ut non immerito de eodem in ordinatione totius creaturæ Propheta testetur (2): « Ipse » dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt⁴. » Mirum hoc quidem; sed quid non mirum in omni opere suo Dominus noster ostendit?

III. Sed ut hæc ipsa altiora mysticus intellectus requirat, quid illæ significabant nuptiæ, quibus Christus intererat, nisi illas utique, quibus ipse Christus Ecclesiæ jungebatur, qui « Tanquam sponsus procedens de thalamo suo², » ad desponsatam sibi promissi jure veniebat; ubi utique ex aquis vinum, id est, ex Gentibus fideles conversione divini operis efficit. Fit ergo ex aquis vinum, cum fiunt ex Gentibus Christiani, de rapacibus

⁴ Psal. xxxii, 9. — ² Id. xviii, 6.

(1) Cod. male affectus. — (2) Vide Tract. viii in Joan. num. 2 et 3.

largi, de superbis humiles, de impatientibus patientes, de crudelibus pii, de adulteris casti. Sic itaque Jesus in vinum aquas convertit, cum divina operatione, qui fuerat infidelitate vilissimus, fit religione pretiosus. Et sane audeo dicere, quia cum utrumque opus Christi sit, admirabilior Domini est ista conversio, cum ex peccatore facit justum, quam cum ex aqua reddit vinum. Quanto enim est in hac operatione homo ipse pretiosior, tanto est conversio ipsa præstantior. Ibi mirificas admovit manus aquæ, elemento suo; hic homini, id est, imagini suæ; ibi aquæ species in vinum, et colore, et sapore transfertur: hic vero in homine, quod magis mirum sit, idem homo, nec tamen idem est; cum exterius permaneat, interius mutetur. Dicit Dominus: » Ego occidam, et » ego vivificabo¹. » Quomodo vivificat, si occidit? Sed ita est occisio Domini, ita est et vivificatio, cum in uno eodemque homine occidit impium, et vivificat innocentem.

IV. Igitur sicut supra diximus, hodierno die Christus adoratus a Magis creditur. Qui quidem inusitato refulgentem stellam sequentes ambulaverunt per terram pedibus, per cælum oculis. Hi itaque Dominum nostrum Jesum Christum cum reperissent, « Procidentes adoraverunt, atque obtulerunt munera, aurum, thus et myrrham². » Myrrha hominem indicantes, auro regem facientes, Deum thure venerantes; sed dum offerunt munera, ipsi Deo munus effecti sunt. Tunc adimpletum est quod dictum est per Prophetam: « Priusquam puer » sciat vocare patrem aut matrem, accipiet virtutem Damasci, et spolia Samariæ³. » Damascenorum gens potens divitiis, virtutem suam utique Domino dedit, cum ab eo Christus aurum, quod gentibus dominabatur, ac-

¹ Deut. xxxii, 39. — ² Matth. ii, 11. — ³ Isaï. viii, 4.

cepit. Spolia vero Samariæ, id est Gentilitatis, id enim significat, accepit, dum per credulitatem (1) Magorum videtur utrinque (2) expoliata Gentilitas. In Magis enim primitiæ Gentium (3) consecratæ sunt, in quibus illud præfiguratum est, quod etiam postea probatum videtur, ad Dominum Salvatorem nostrum impulsos fide venturos esse Gentiles, et occurrentes ex remotis terræ partibus Gentes, quæ Christum Jesum Dominum et Deum fateantur. Magi eum longe a se positum expetierunt; Judæi apud senatum reprobaverunt. Illi eum adoraverunt adhuc pannorum obscuritate humilem; hi crucifixerunt jam signorum virtute fulgentem; quem utique idcirco primum Prophetæ, deinde etiam Magi annuntiaverunt, ut omnis homo inexcusabilis esset, qui Christum Dominum non confiteretur. Judæi utique inexcusabiles essent, si non confiterentur, quem etiam Prophetæ eorum prædixissent; Gentes inexcusabiles essent, si non crederent, in quem Magi etiam credidissent.

V. Sunt quidam qui hoc eodem die Dominum Salvatorem nostrum baptizatum putent (4); quod si ita est, non parvam dies ipse observationis nostræ celebritatem meretur. Si Dominus et Salvator noster, nos quos prius jusserat nasci, in hac die, docuit et renasci, et quia primum nobis ortum indulserat, ipse quoque instituit et jam nativitatem secundam, in qua salutaris auctor exempli sanctificavit Deus aquas, quibus homines sanctificarentur.

VI. Honoremus itaque diem, fratres dilectissimi, in quo Dominus, sive admiratione signorum, sive Magorum occurso honorificatus est. Honorificavimus diem Natalis

(1) Vide idem exemplum in Serm. cccii, num. 2. — (2) Cod. *utrique*. — (3) Vide Serm. cccii, num. 4. — (4) Vide Serm. cxxxiv appendicis num. 1.

sui, honoremus et hunc claritatis suæ; sicut enim nequaquam lex profuerat, nisi (1) secundum altum Dei consilium Christus natus processisset; ita parum hominibus contulisset natus, nisi fuisset et creditus. Quamobrem, fratres charissimi, Creatorem nostrum, Creatorem omnium, qui et ad nos venire dignatus est, et egit quo possimus credere cum venisset, qui se Filium Dei per Prophetas denuntiavit, per Magos ostendit, verbis admonuit, signis probavit, jugiter metuamus, amemus, desideremus. Hunc salubriter, et semper quærentes, oculis et corde flagremus, et quem Magi invenerunt in panis, nos quæramus in coelis; quem ipsi adoraverunt adhuc in obscuris latentem, nos glorificemus sublimi sede regnantem.

SERMO XLI.

De Epiphania VI.

Nihil occurrit propter quod hic sermo sancto Augustino denegetur, cui tribuitur in Cod. Cass. XII, fol. 53. Locus ejus post sermonem præcedentem cum numero de Epiphania XIII.

SYNOPSIS.

I. Christus in Epiphania non Judæis tantum, sed et Gentibus est revelatus. II. A Magis agnoscitur, et voce patria proclamatur. III. In ista Christi manifestatione manifestatur et

(1) Cod. male *sini*.

Trinitas. IV. Mutatione aquæ in vinum facta iterum Divinitas manifestatur.

I. «CANTATE, inquit David, cantate, inquit Propheta; canticum novum, quia mirabilia fecit Dominus¹.» Cum ad insignem Epiphaniæ festivitatem conveniremus, bene ipsa Psalmi vox David cum festivitate consentit, quæ in lætitia festivitatis jubet cantare lætantes. Ita alterum est solemnitatis, alterum psalmi: nam solemnitati debemus gaudium, psalmo canticum gaudiorum. Quid autem sequitur in Psalmo? «Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam².» Videamus, David, quomodo condignissime hodiernæ diei aptari possit hoc, quod innotuisse Gentibus Dominum Psalmista memoratur. Respicimus itaque ad Evangelium, et agnoscamus quomodo Dominus salutare suum non Judæis hodie tantum ostenderit, sed etiam juxta Psalmum, qui lectus est: «Ante conspectum Gentium revelavit.» Ac primum consideremus, nato Domino Jesu Christo, venientes ad illam humilem Salvatoris infantiam adoratuos cum donis Magos, imo in Magis Gentium populos, quia cum paganicæ superstitionis magistri et principes Magi fuerint, in quibus utique principatus gentilici erroris fuit, typus gentilitatis apparuit. Deinde sociatur stella, stat super puerum, ut ostenderet utique ei se stare tunc cui antea cucurrisset, et ut quæ Magos duxerat, itineris sui ducatum ostenderet stationis officio.

II. Ingrediuntur deinde diversorium sacræ nativitatis Magi; veniunt ad præsepium; vident hominem, et agnoscunt Deum. Incurvant corpora, intelligunt potestatem, pavent potentiam. Vident carnem, adorant majes-

¹ Psal. xcviij, 1. — ² Ibid. 2.

tatem; humana aspiciunt, et divina venerantur. Quæ cum ita sint, consideremus quomodo hæc facientibus Magis expleta sit prophetia illa David, quæ paulo ante lecta est, dicens: « Notum fecit Dominus salutare suum; ante conspectum Gentium revelavit justitiam suam¹. » In eo enim quod agnitus est per stellam, notus est in carne Salvator: « Notum fecit Dominus salutare suum; » in eo autem quod visus gentibus viris, « Ante conspectum Gentium » revelavit justitiam suam. » Jamvero in eo quo eum hodie in baptismo declarasse Pater Filium traditur, nonne aperte idem illud impletur, quod ait P salmus: « Notum » fecit Dominus salutare suum; » qua enim re (1) magis Salvatorem suum notum facere Pater potuit, quam quod a se ipso fecit agnosci dicens: « Hic est Filius meus², » et reliqua.

III. Non enim ut antea per Mosen jam aut Prophetas, nec per typos, aut per figuras venturum in carne Pater Filium docuit, sed palam venisse monstravit. Itaque evidenter, et luce clara præsentibus atque assistentibus turbis, cælo denique, atque terra, et omnibus quæ (2) inter cælum et terram volvuntur, testibus sonuit: « Hic est » filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. » Ac ne tantæ rei testis vox esset sola, quæ erat maxima, quem Pater loquendo ostendit, Spiritus sanctus adveniando signavit (3). Itaque descendente super caput illius columba, prius eum Filium Dei esse visio ipsa docuit, quam vox Dei loquentis ostendit. In quo quidem mihi non testimonium esse tantum, sed divinitatis etiam mysterium videtur. Utique manifestando Domino Jesu Christo quod Filius esset qui ostenderetur, Spiritus sanc-

¹ Psal. xcviij, 2. — ² Luc. iij, 22.

(1) Cod. male *quæ enim res*. — (2) Deest vox *quæ* in codice. — (3) Vide Serm. lxi, num. 1-3.

tus qui ostenderet, Pater qui declararet, ac sic dum unigenitum Deum testimonium totius majestatis ostenderet, tota se divinitatis Trinitas demonstraret (1).

IV. Jam vero ut aliquando ad eam perveniamus, quæ paulo ante lecta est, lectionem evangelicam (2), virtutemque divinam consideremus diligentissime; ac ea quæ in festis nuptialibus aquæ demutatio facta legitur, evidenter Deum manifestasse videtur. Evidentissime utique. Quæ enim major esse potuit manifestatio Dei, quam conversio mutatioque naturæ? Nulli enim promptum est elementa convertere, nisi cujus potestas est procreare, quia ejusdem potentiae est facta convertere, cujus infecta generare. O miram Salvatoris nostri inestimabilemque virtutem! Aquæ hydriis inferuntur, et vinum poculis ministratur; aliud infunditur, et aliud hauritur. Quis dedit elemento hanc obedientiam, ut desineret; alteri, hanc substantiam ut esset (3)? Esto, obtemperare norint, quæ vel audiendi usum vel sensum (4) intelligendi habent. Res certe utraque et auditu carebat et sensu. Unde et hoc habere potuerit obedientiam, quod non habuit in natura? Apertissime itaque et potentiam divinæ majestatis ostendunt (5), quæ sine auditu audiunt, sine intellectu intelligunt, sine sensu obsequuntur. Probat enim se naturarum omnium Deum, qui in his quæ non habent natura intelligentiam, facit ipse naturam. Superest; dabit. Oremus nunc, ut cujus virtus, atque majestas hodie in elementi conversione claruit, in nostrarum quoque mentium conversione (6) clarescat.

(1) Vide Serm. lxxi, num. 27. — (2) Cod. male *eum... lectione evangelica*. — (3) Cod. male: *Ut desineret alteri hanc substantiam deesse*. — (4) Id. *perperam usu, vel sensu*. — (5) Id. *ostendit*. — (6) Id. *propter copistarum errorem conversatione*.